

Article

International Journal of Kurdish Studies

(ISSN:2149-2751)

3 (2), pp. 71 – 92

<http://www.ijoks.com>

İnsan- Merkezli Bir Perspektifle Türk'ün Güvenlik ve Kürdün Kimlik İhtiyaçları Birlikte Nasıl Giderilir?

Ferda FAHRIÖĞLU AKIN¹

Received: Jan 29, 2017 **Reviewed:** Jan 30, 2017 **Accepted:** Feb 21, 2017

Öz

Bu makalede, on yıllarca güvenlik perspektifli çözüm yöntemlerinden dolayı çözülemeyen Kürt sorunun insan-merkezli alternatif bir çatışma çözümü perspektifi olan İnsan İhtiyaçları Teorisi (İİT) yaklaşımı ile çözülebileceği fikri savunulmaktadır. Çatışmaların kaynağında giderilmemiş ve pazarlık konusu yapılamayacak olan kimlik, tanınma ve güvenlik gibi insan ihtiyaçları bulunduğu tezini savunan teorisyenlere göre öncelikle bu ihtiyaçların çıkar ve stratejilerden ayrılarak giderilmesi gerekmektedir. Güvenlik perspektifindeki sıfır-toplamlı çözüm yöntemlerinin aksine çatışmanın kaynağında yer alan giderilmemiş kimlik ve güvenlik ihtiyaçları sıfır-toplamlı olmayıp kazan-kazan şeklinde çözüm sağlanabilir.

Bu makalenin amacı, alternatif insan-merkezli bir perspektifle Kürt Sorununun kaynağında yer alan Kürtlerin kimlik ve Türklerin güvenlik ihtiyaçlarının beraber giderilebileceğinin tartışılmasıdır. Bu doğrultuda, çalışmada yöntem olarak İnsan İhtiyaçları Teorisi tartışılmakla beraber bazı siyasi parti liderleri ve STK liderleri ile yarı yapılandırılmış derinlikli görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İnsan İhtiyaçları Teorisi, Kürt Sorunu, Kimlik, Güvenlik, Çatışma Çözümü.

Abstract

Kurdish conflict has not solved with security-based conflict resolution methods for decades. However, this paper argues that Kurdish conflict of Turkey can be solved with Human Needs Theory which is a human-based alternative conflict resolution perspective. According to theorists unmet identity and security needs are sources of conflicts and they can not be subject of bargaining. Therefore, primarily unmet needs must be distinguished from interests and strategies. Although, conflict resolution methods of security-based perspectives are zero-sum; unmet identity and security needs are not zero-sum and parties of conflict can have a win-win result.

This paper aims to discuss that with an alternative human-based perspective unmet identity and security needs ,the sources of Kurdish conflict, can be meet together. Accordingly, this paper applies Human Needs Theory and interviews with some political party leaders and NGO leaders as research method.

Key Words: Human Needs Theory, Kurdish Question, Identity, Security, Conflict Resolution.

¹ Yıldız Teknik Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, Doktora Öğrencisi, ffahrioglu@gmail.com. Bu çalışma 2013 yılında Hacettepe Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde bitirdiğim "Kimlik ve Güvenlik Bağlamında İnsan İhtiyaçları Teorisi'nin Türkiye'deki Kürt Sorunu'na Uygulanması' başlıklı Yüksek Lisans tez çalışmamın revize edilmiş bir bölümünden oluşmaktadır.

Recommended citation:

Akın F.F. (2017). İnsan- Merkezli Bir Perspektifle Türk'ün Güvenlik ve Kürdün Kimlik İhtiyaçları Birlikte Nasıl Giderilir?. *International Journal of Kurdish Studies* 3 (2), 71 – 92
DOI: 10.21600/ijoks.334145

GİRİŞ

Çalışmada, on yıllarca güvenlik perspektifli çözüm yöntemlerinden dolayı çözülemeyen Kürt sorununun insan-merkezli alternatif bir çatışma çözümü perspektifi olan İnsan İhtiyaçları Teorisi (İİT) yaklaşımı ile çözülebileceği fikri savunulmaktadır. Kürt sorununun çözülebilmesi için öncelikle çatışmanın kaynağının iyi analiz edilmesi gerekmektedir. İİT yaklaşımı Kürt çatışmasının kaynağını giderilmemiş ihtiyaçlar üzerinden analiz ederek farklı bir perspektif sunmaktadır. Çalışmanın amacı, İİT'nin iddia ettiği şekilde Kürt çatışmasında da tarafların amaçlarına ulaşmak için başvurdukları stratejilerin çatışmaya kaynaklık ettiğinin gösterilmesidir. Çalışmada yöntem olarak çatışma çözümü ve Kürt sorunu literatürlerindeki tartışmalar incelenip, çeşitli siyasi liderlerle yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Burton, çok az örneği bulunan homojen ulus-devletler dışında çok uluslu devletlerde genellikle bir grup çoğunlukta olup devletin yönetimine sahip olduğu için geri kalan gruplar azınlık durumuna düşerek bazı toplumlarda de facto olarak ikinci sınıf vatandaş durumuna düşebildiklerini ve bu durumun da çatışmalara kaynaklık ettiğini belirtmektedir. Klasik düşünme yöntemleri insanları çatışmalarının kaynağının çıkarlar olduğuna ve bu çatışmaların sıfır-toplamlı olduğuna inandırırsa da; aslında çatışmaların temelinde pazarlık konusu yapılamayacak ihtiyaçlar yatmaktadır. Çatışmalara en fazla kaynaklık eden ihtiyaçların başında kimlik ve güvenlik ihtiyaçlarının gelmekte olduğu belirten Burton, düşünülenin aksine kimlik, güvenlik, tanınma, adalet, politik katılım gibi ihtiyaçlardan kaynaklı çatışmaların çözümünün sıfır-toplamlı olmadığını belirtmektedir (Burton, 1988c: 192-198). Türkiye'deki çatışmanın karakteri analiz edildiğinde görüldüğü üzere çatışmanın temelinde her iki tarafında giderilmemiş ihtiyaçları bulunmaktadır. Türklerin güvenlik, Kürtlerin de kimlik ihtiyaçları çatışmaya kaynaklık etmektedir. Türkiye'deki çatışmanın çözümünde ihtiyaçların sıfır-toplamlı olmadıkları unutulmadan, ihtiyaçların giderilmesine odaklanarak çatışmanın çözülmesi olasıdır.

Çatışmaları yoğunluk derecelerine göre düşük yoğunluk ve yüksek yoğunluklu çatışma şeklinde ikiye ayıran Fisher'a göre düşük yoğunluklu çatışmaların yeni ortaya çıkmış etnik-merkezli sorunlarda ve küçük boyutlu çatışmaları kapsadığını belirtmektedir. Bu aşamada çıkarlar ve değerlerle ilgili küçük farklılıklar olsa da taraflar kimlik ve güvenlik ihtiyaçlarını tehdit altında hissetmedikleri gibi varoluşları yönüyle de herhangi bir tehdit algılamazlar. Oysa yüksek yoğunluklu çatışmaların kaynağı temel insan ihtiyaçlarının giderilmesinin engellenmesi ya da güç mücadelesidir. Bu çatışa türünde taraflar pazarlık konusu yapmayacakları kimlik, güvenlik ve özgürlük gibi ihtiyaçlarını tehdit altında hissetmektedirler (Fisher, 1990: 106-109). İnsan ihtiyaçları teorisyeni Fisher'ın açıklamalarından anlaşılacağı üzere Türkiye'deki çatışma sürekli olarak aktarıldığı üzere düşük-yoğunluklu çatışma değil, yüksek yoğunluklu bir çatışmadır. Çünkü Türkiye'de oluşturulmaya çalışılan Türk-ulus devlet inşasını kendi varlıklarına tehdit olarak algılayan Kürtler, Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze kadar isyanlarla bu politikalara karşı çıkmak için mücadele etmektedirler. Sonuçta her iki tarafında şiddete başvurduğu yüksek yoğunluklu bir çatışma süreci meydana gelmiştir.

Nudler, çatışma çözümünün aşamalarını dört gruba ayırmaktadır. (1) İlkel çatışma, (2) birlikte yaşama/birlikte var olma, (3) diyalog ve (4) yeniden yapılanma/yapılandırma (Nudler, 1990a; 1990b: 198). Türkiye'deki çatışma analiz edildiğinde Nudler'in bu gruplandırmasına göre ikinci aşama olan 'birlikte yaşama/birlikte var olma' seviyesinde bulunduğu görülmektedir. Türkiye'de çatışma çözümü süreci olarak ilkel aşamanın özellikle 2000'lerdeki süreçle birlikte aşılmış olduğu görülmektedir. Bu aşamada karşılıklı güven ortamı sağlanmadığı için hem her iki tarafında politikaları yüzünden çatışma çözüm sürecini bitti hem de sonraki aşama olan diyalog aşamasına geçilemiyor. Türklerin güvenlik ve Kürtlerin de kimlik ihtiyaçlarını gidermek için on yıllardır uyguladıkları politikalar, günümüzde hala devam eden bir şiddet sarmalına neden oldu. Türkler de Kürtler de ihtiyaçlarını zaman zaman çıkarları ile karıştırıp uyguladıkları stratejiler ile ihtiyaçlarının giderilmesinden ziyade; ihtiyaçların giderilemeyeceği bir ilişki ağı yarattılar. Bir yandan devletin çoğunluğunu temsil eden ve devlet-inşasının üzerinde kurulduğu Türk ulusu diğer tarafta ise kadim bir halk olan Kürt ulusu: farklı ihtiyaçlara sahip olarak, benzer stratejilerle ihtiyaçlarını gidermeye çalışan bir devletin kurucu iki halkı. On yıllardır süregelen şiddet sarmalından çıkabilmek için öncelikle bunların ihtiyaç, amaç ve stratejileri anlaşılmalıdır. Aşağıdaki matrislerde çeşitli kaynaklardan derlenen her iki halkın da ihtiyaçları ve bunları gidermek için günümüze kadar kullandıkları stratejiler ve ulaşmak istedikleri amaçlar yer almaktadır:

Tablo 1.: Türklerin Güvenlik ihtiyacı, Uyguladıkları Stratejiler ve Ulaşmak İstedikleri Amaçları.

	TÜRKLER
İHTİYAÇ	<i>Güvenlik</i>
AMAÇLAR	<i>Devlet-inşa sürecini tamamlamak Ulus-devleti yaratmak Ülkenin bölünmezliğini sağlamak Devlete karşı ayaklananları etkisiz hale getirmek</i>
STRATEJİLER	<i>Kürtçe'yi yasaklamak Kürtlerin varlığını ret etmek Doğu'daki Kürtleri Batı'ya sevk ederek asimilasyonlarını sağlamak Okullarda uygulanan 'gizli polis' uygulaması ile 'Türkleştirme'yi sağlamak Köyleri boşaltmak- yakmak, insanları koruculuğuna zorlamak, 'İyi Kürt/ kötü Kürt' ayırımı ile Kürtleri ayrıştırmak Sivil- isyan eden ayırımı yapmadan bütün Kürtleri potansiyel suçlu olarak görmek, Kürtlerin siyasallaşmasını ve siyasette aktif olmasını önlemek, Faili meçhul cinayetler, tutuklamalar ve işkenceler ile Kürtlere baskı uygulamak, Politik olan bütün Kürtleri 'terörist' ilan etmek (Yayman, 2011; Aktan, 2012; Akın, 2011; Matur, 2011; Uçarlar, 2012; Ersanlı, 2012)</i>

Tablo 2.: Kürtlerin Kimlik İhtiyacı, Uyguladıkları Stratejiler ve Ulaşmak İstedikleri Amaçları.

	KÜRTLER
İHTİYAÇ	<i>Kimlik</i>

AMAÇLAR	<i>Kürt olarak kurucu unsur olmak Kürtçenin eğitim dili olması sağlamak Kürtçenin ve Kürtlerin kamusal alanda görünürliğini sağlamak Kürtçe siyasetin önündeki engelleri kaldırmak, Bölgede ve Kürtlerin yoğunluklu olarak yaşadığı diğer illerde Kürtçenin ikinci resmi dil olmasını sağlamak,</i>
STRATEJİLER	<i>Devlete karşı isyan etmek ya da isyan edenlere destek olmak, Devlet kurumlarına, güvenlik güçlerine ve koruculara saldırmak, Büyük kentlerde sivillere de yönelik saldırılar düzenlemek, Okulları yakmak, bölgede görev yapan devlet memurlarına saldırmak/kaçırmak Açlık grevleri, protestolar, mitingler ve uluslararası propaganda ile seslerini duyurmak, Devleti 'terörist' ilan etmek (Marcus, 2010; Yeğen, 2011; Kirişçi, 1997; Yavuz, 2006; Sandıklı, 2012; Düzel, 2012; Çandar, 2011)</i>

Görüldüğü gibi her iki tarafın da meşru ihtiyaçları vardır. Yanlış olan ise tarihsel olarak etki-tepki şeklinde bir şiddet sarmalına dönüşmüş olan ihtiyaçlarını giderme stratejileridir. İnsan İhtiyaçları Teorisinin tarafların ihtiyaçlarını nasıl analiz ettiği başlıklar haline açıklanacak ve yine İİT'nin bu tür çatışmalar için önerdiği çözüm yöntemleri üzerinde tartışılacaktır. Çalışmada güvenlik perspektifine alternatif bir perspektif olabilecek olan İİT ile Türkiye'deki Kürt çatışmasının Kürt tarafının kimlik ve Türk tarafının da güvenlik ihtiyaçlarından kaynaklandığı için bunların birlikte giderilmesi ile çatışmanın sona ereceği iddia edilmektedir. Bu doğrultuda teori perspektifinde tarafların ihtiyaçlarını gidermek için başvurdukları yöntemler analiz edilirken; çeşitli kanaat önderleri ile yarı yapılandırılmış derinlikli görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Tarafların İhtiyaçları

İnsan ihtiyaçları hiyerarşik olduğu için fiziksel ihtiyaçları karşılanmadan diğer ihtiyaçlarını gidermeyeceğini belirten Maslow, insanın fiziksel ihtiyaçlar giderildikten sonra diğer ihtiyaçlar için gereksinim hissedileceğini belirtmektedir (Maslow, 1943b: 372; 1943a; Huitt, 2012). Oysa Türkiye'de Kürtlerin ihtiyaçları incelendiğinde Cumhuriyet'in kuruluşundan beri açık farkla ülkenin diğer bölgelerine göre daha az gelişmiş olan ve iş olanaklarının çok kısıtlı olduğu Kürtlerin yaşadıkları bölgelerde; insanların iş talepleri ile kimlik talepleri eş zamanlı olmakta hatta zaman zaman, kimlik taleplerinin diğer ihtiyaçlarının önüne geçtiği görülmektedir. Eylül-Kasım 2012 tarihlerinde hapishanelerde tutuklu bulunan Kürt tutukluların başlattığı ve sonrasında siyasetçilerin de katıldığı açlık grevinde talep edilenlerin başında anadilde savunma ve anadilde eğitim bulunmaktaydı (Aljazeera, 19 Kasım 2012). 66 gün boyunca devam eden ve binlerce kişinin de eşlik ettiği açlık grevlerinin de gösterdiği gibi ihtiyaçlar arasında fizikselden kimlik ihtiyaçlarına doğru bir hiyerarşi bulunmamaktadır.

Türklerin de güvenlik ihtiyaçları diğer ihtiyaçların önüne geçebilmektedir. Pek çok ailenin çocuklarını çatışmalarda kaybettikten sonra sarf ettikleri 'vatan sağ olsun' sözleri, aslında güvenlik ihtiyacının hayatta kalma ihtiyacının da önüne geçebildiğini göstermektedir (Oran, 2014). Türkiye'de Kürt sorununa yıllarca başta iktisadi olmak üzere çeşitli ihtiyaçlardan kaynaklandığı perspektiflerinden bakıldığı için sadece barınma, yeme-içme ve iş olanakları gibi ihtiyaçlarının giderilmesi ile Kürtlerin kimlik ihtiyacından vazgeçecekleri düşünüldü. Oysa Türklerin güvenlik ihtiyacının diğer fiziksel ihtiyaçları ile aynı derecede hatta daha

önemli olması gibi; Kürtlerin de kimlik ihtiyaçları diğer fiziksel ihtiyaçları ile aynı hatta daha önemli olabilmektedir.

İİT, çatışmaların analizinde ihtiyaçların çıkarlar, değerler ve stratejiler ile karıştırılmaması gerektiğini savunur. İnsanların ihtiyaçları değer ve çıkarlar ile karıştırdığını belirten Burton, çatışmaların çözülebileceği için, nelerin ihtiyaç ve nelerin çıkar olduğunun ayırt edilmesi gerektiğini savunmaktadır. Çıkarlar rekabet ilişkisine dayandığı için sıfır- toplamlı iken, ihtiyaçlar aynı anda giderilebileceği için kazan-kazan şeklinde giderilebilir (Burton, 1990b; 1988a: 36-38). Türkiye'de hem Kürt tarafı hem de Türk tarafı çoğu zaman ihtiyaçlarını istekler ve çıkarlar ile karıştırmaktadır. Çatışmanın çözümü için de bunların ayırt edilmesi gerekmektedir. Son otuz yıldır Kürtlerin haklarının savunuculuğu rolünü üstlenmiş olduğunu iddia eden PKK, Kürt halkı tarafından desteklenirken çoğu zaman kullandığı yöntemler yanlış olsa da, bu yöntemlerine karşı eleştiri yapılmayıp sessiz kalınmaktadır. Her ne kadar, PKK Kürtlerin hakları için mücadele ettiğini vurgulasa da özellikle sivillere yönelik saldırı girişimlerinin ihtiyaçlarla temellendirilmesi doğru değildir. PKK bu çıkarlarını ihtiyaç olarak Kürt halkına sunmakta ve bu amaçla uyguladıkları bütün stratejilerin meşru görülmesini talep etmektedir. Bundan dolayıdır ki, HDP milletvekilleri başta olmak üzere KCK çizgisindeki pek çok siyasetçi PKK'nin stratejilerini desteklemekte ve sivillere yönelik şiddet olaylarını da yeterince eleştirmemektedir. Aynı çıkar-ihtiyaç karışıklığı sorunu Türk tarafında da görülmektedir.

Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze kadar devletin bekasının sağlayıcısı ve devletin korucusu rolünü üstlenmiş olduğunu savunana ordu, gerekli gördüğü durumlarda darbeler yapmıştır. Ordu, Türk halkı tarafından ülkenin koruyucusu olarak görüldüğünden dolayı ordunun çıkarlarını ihtiyaç olarak sunması karşılığında da bilinçli ya da bilinçsiz olarak sessiz kalınmaktadır. Öyle ki Kürtlerin çoğunlukta yaşadıkları bölgelerin on yıllarca olağanüstü koşullarda yönetilmesi, güvenlik sebebi olarak açıklandığı için tartışılmadan kabul edilmiştir. PKK'nin stratejilerine ulaşmak için şiddeti meşrulaştırması gibi, ordu da kendi çıkarları için şiddeti meşrulaştırmaktadır. Bir yandan ordunun "düşman" ile mücadele edebilmesi için ihtiyaç duyduğu çok yüksek maliyetler tartışma konusu bile yapılamamakta, diğer yandan ise hükümetler geçici olduğu için devletin gerçek ve ebedi koruyucusu olarak ordunun görülmesi ve öneminin unutulmaması sağlanmaktadır (Marcus, 2012; Yeğen, 2011). Ordunun, bu koruyucu vazifesini yerine getirirken uyguladığı stratejilerden dolayı eleştirilmesi söz konusu olamamaktadır. 28 Aralık 2011 tarihinde 34 Roboskili köylünün ordu tarafından "terörist" sanılarak bombalanması sonucu açılan soruşturmanın üzerinden beş yıl geçmesine rağmen ordudan tek bir kişinin bile ifadeye çağırılmaması da bundan kaynaklanmaktadır (Cumhuriyet Gazetesi, 2013). Ordu, Türklerin güvenlik ihtiyacını karşılarken, kendine yarattığı özerk alanında kendi çıkarları için yürüttüğü stratejileri de ihtiyaç olarak sunmakta ve Türk halkının bu stratejilerini eleştirmemesini istemektedir. Türk halkının ordunun Kürt halkına yönelik uyguladığı yanlış politikalara sessiz kalmasının nedeni de; güvenlik ihtiyaçlarını giderdiği için hatalarının görmezden gelinmesi gerektiği inanmalarıdır.

Burton kendisi gibi Azar'ın da, çatışmaların çözümünde çıkarlar üzerinde anlaşmaya varmak için değişiklikler yapmak gerektiğini; ama bunun ihtiyaçlar için söz konusu olamayacağını belirttiğini aktarıyor. Çıkarların değiştirilmesi mümkün iken, ihtiyaçların pazarlık konusu yapılmadan giderilmesi gerekmektedir (Burton, 1988a: 194; 1990b). Ordunun ve PKK'nin çıkarlarının aksine Kürt sorununda Türklerin güvenlik Kürtlerin de kimlik ihtiyaçları pazarlık konusu yapılamaz.

Hisler ve Tarafların İhtiyaçları İlişkisi

Farklı hislerle kendini maskeleyen korku hissi, insanların fiziksel güvenliklerini tehlikede hissetmelerine neden olur. Öyle ki bazen algılanan güvenlik tehlikesi gerçek değil kurgulanmış olabilmektedir. Birey aslında onu tehdit etmeyen bir durumu-varlığı, kendine tehdit olarak algılayıp ona göre yanlış tepkiler verebilmektedir. Hislerin, ikincil/başka hislerle maskelenmesi uzun vadede pek çok olumsuz sonuç doğurabilmektedir. Öyle ki uzun bir zaman dilimi boyunca maskelenip bastırılmış his, an gelip farklı şekilde çok daha yıkıcı biçimde patlak verebilmektedir (Sites, 1990: 16-28; Botcharova, 1993).

Türkiye’de her ne kadar çoğu zaman sorun sadece terör sorununa indirgeniyor olsa da, sorunun temelinde her iki tarafında korkuları bulunmaktadır. Türklerde bulunan ‘Sevr korkusu’ bir sendroma dönüştüğü için diğer etnik topluluklara verilecek hakların ülkeyi yeniden bölünmenin eşiğine getirileceğine inanılmaktadır. Türklerdeki bu korku kendini güvenlik ile maskelerken, sürekli olarak bir güvenlik paranoyası şeklinde kendini göstermektedir. Kürtlerde ise kimliklerinin inkâr süreci ile yok olma korkusu oluştuğu için, kimlikleri için her türlü yolu mubah sayarak savaşmak isteği oluşmuştur; aksi durumda kesinlikle yok olacaklarına inanmaktadırlar. Kürtlerin de bu yok olma/edilme korkuları bir paranoyaya dönüşmüştür (Özçelik, 2006).

Türklerle güvenlik denilince, Cumhuriyet’in kuruluşundan bu yana akıllarına gelen ilk olay Sevr Antlaşması’dır. Osmanlı’dan geriye kalan toprakları da bölmeyi amaçlayan Sevr Antlaşması’nda her ne kadar sadece kurulacak olası bir ‘Kürdistan’ devletinden bahsedilmese de Cumhuriyet kurulduktan sonra tehdit oluşturabilecek ortak dil ve toprak bütünlüğüne sahip en kalabalık halk Kürtler idi. Bu yüzden ne zaman Kürtlerle ilgili her hangi bir kimlik ihtiyacı dile getirilse Türklerin aklında hemen ‘SEVR’ kelimesi belirir. Kirişçi, Kürtlüğü ifade eden bütün girişimlerin bu yüzden hemen dış devletlerin kışkırttığı, Türkiye devletinin birlik ve bütünlüğünü bölmeye yönelik doğrudan tehditler olarak algılandığını belirtiyor. Bu bölünme korkusundan dolayı da 1965’ten itibaren nüfus sayımlarının etnisite temelinde veri alacak şekilde yapılmasının, ülkenin kendi eliyle dış devletlere propaganda malzemesi sağlamak olacağı düşüncesiyle, artık nüfus sayımlarında konuşulan dil ya da etnisite ile ilgili sorular sorulmamaktadır(Kirişçi ve Winrow, 1997: 121, Özçelik, 2006).

Özçelik, Sevr Sendromu olarak adlandırılan, Sevr Antlaşmasının yeniden hayata geç(iril)mesi korkusunun Türkiye’de Türk halkının çoğunda hissedildiğini belirtmektedir. Çatışma durumundaki halklar arasındaki psikolojik bariyerlerin başında seçilmiş travmalar bulunduğunu belirten Özçelik, Türkiye’de Türklerin ‘Sevr Sendromu’nun aslında seçilmiş bir travma olduğunu belirtmektedir. Cumhuriyet’in kuruluşundan beri topluma empoze edilmiş olan ‘düşman komşu’ algısından dolayı Türkler, bütün dış devletleri Türkiye’yi bölmek isteyen ‘düşman’ devletler olarak görmektedir. Özellikle okullarda yıllarca verilmiş olan resmi ideoloji ile ilkokuldan üniversite eğitimindeki derslere kadar sürekli olarak bir ‘düşman’ algısı aşılansmaktadır. Bu düşman algısı dış devletlerin ‘güvenilmez’ ve ‘bölücü’ olarak algılanmasına neden olmaktadır (Özçelik, 2006: 143, Sancar, 2010). Bu yüzden ne zaman Kürtler herhangi bir kimlik ihtiyacı dile getirilse getirilsin, hemen bunun dış devletlerin bir oyunu olduğu savunması yapılmaktadır. Bir asker şehit babası bu konudaki görüşlerini “*kandırılıyorlar, kimisi zorla, kimisi kandırılarak. Oralarda ilaçlar verilerek beyinleri yıkanarak daha sonra bunlara silah vererek Türkiye üzerine gönderiyorlar*” şeklinde dile getirirken bir diğeri de “*Çocukları gidiyor parayla. O dağa gidenler bedava gitmiyorlar, para... Ermeniler bunlara para veriyor çatışması için. Kendisi dağda anasına babasına para gönderiyor*”(Şentürk, 2012: 56) diyerek aslında Kürtlerle ilgili herhangi bir talebin

kendilerinden değil, sadece düşman dış devletlerden gelebileceğine inandıklarını göstermiş oluyorlar.

Sevr Sendromu, Türk toplumunu Kürtlere ve dış ülkelere karşı güvensiz kılmakla kalmamış, ayrıca on yıllarca hem yöneticilerin hem de ordunun politikalarına da meşruluk sağlamıştır. Kürtlere karşı uygulanan politikalar ülkenin bölünmesini engellemek adına yapıldığı için meşru görülmelidir. Öyle ki, tek partili dönemdeki Umumi Müfettişlik uygulaması ve 1978'den 1987'e kadar devam eden sıkıyönetim ve 1987'den 2002'ye kadar devam eden Olağanüstü Hal döneminin toplamı Kürtlerin elli yıl anormal koşullarda yönetilmesi (Yayman, 2011: 43-57) de bölünmeyi engellemek adına meşru görülmeliydi. Zaten darbe dönemlerinde demokrasinin ve insan haklarının askıya kaldırılması da aynı nedenlerle meşru olarak kabul ettirilmeye çalışılmıştır. Öyle ki 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleştirilen darbe girişimi sonrasında dönemin hükümeti AKP bütün ülke genelinde OHAL ilan edip bunu iki sefer uzatmasına ve bu süreç 100 binden fazla kamu personeli ihraç edilmesine rağmen, bu politikaların ülkenin güvenliği için olduğu söylemi ile politikalarına meşruluk katmaya çalışmaktadır (Evrensel, Ocak 2017).

Özçelik, Türklerdeki seçilmiş travma olan 'Sevr Sendromu'na karşılık Kürtlerin de seçilmiş bir travması olduğunu ve Kürtlerin ilk seçilmiş travmasının Şeyh Said isyanı sonucu asılmış olan liderlerin darağaçlarındaki görüntüleri olduğunu belirtmektedir (Özçelik, 20006: 145). Kürtlerde ihtiyaçları için isyan eden herkesin sonunun o olduğu ve bunu yapan devlete asla güvenilmeyeceği inancını yaratan bu travmanın ikincisi de Halepçe Katliamı olarak görülebilir. Her ne kadar bu katliam Irak'ta Saddam Hüseyin tarafından uygulanmış olsa da Türkiye'deki Kürtlerde de bütün dünyanın, özellikle ortak oldukları ülkelerin onlara yönelik her an benzeri girişimleri bulunabileceği algısını oluşturmaktadır.

Tarafların İhtiyaçlarını Giderme Yöntemi Olarak Ötekini Şeytanlaştırması ve Şiddet Kullanmaları

Çatışmalarda gruplar birbirlerini şeytanlaştırmaya çalışarak, kendi politikalarını meşrulaştırmak için ötekini şeytan olarak tanımlarlar. Şeytan olarak görülen grup son derece tehlikeli olarak algılanmaktadır. Bir birey ya da bir grup herhangi bir saldırıya uğradığı zaman; saldırıya uğrayanın meşru müdafaa hakkına sahip olduğunu belirten Staub, bu durumda kurbanın aklına gelen ilk şeyin şiddet uygulamak olduğunu aktarmaktadır. İnsanların ihtiyaçları giderilmediğinde de, insanlar şiddet kullanarak onları elde etmeyi meşru görebilmektedirler.

Güvenlik ya da kimlik ihtiyacını giderme gereksinimi, diğer gruplara şiddet uygulama nedeni olabilmektedir (Staub, 1990: 180). Galtung'un '*şiddet şiddeti besler*' (Galtung, 2012) sözünde belirttiği gibi tarafların ihtiyaçlarını gidermek için şiddet kullanmaları çatışmanın bir şiddet sarmalına (Botcharova, 1993) dönüşmesine de neden olmaktadır. Öyle ki, taraflar kurbanlarını kendilerine göre daha az insani hatta şeytan olarak görerek yaptıklarının aslında ahlaki olduğunu belirtirler. Böylece kurbanlarını öldürmek bir suç ya da günah değil; takdir gösterilmesi gereken ahlaki bir davranışa dönüşür. Şeytanlaştırmanın en önemli kaynağını ötekileştirme olarak açıklayan Staub, ötekinin çıkarıcı, sömürücü, kusurlu, vefasız görülerek baskın grubun ona verdiği haklara karşılık nankörlük yaptığının dile getirildiğini aktarmaktadır. Öteki'ye karşı yöneltilen bu suçlamalar karşısında, azınlık durumunda olan grup, baskın gruba karşı grup bağlarını kuvvetlendirme, birlikte hareket edip güçlenme yoluna

gitmeye başlar ki bu davranış baskın grup tarafından yeni bir tehdit olarak algılanmasına neden olur (Staub, 1990: 183).

Taraflarda, çatışmanın taraflarına baktıklarında 'iyi' ve 'kötü' algısı oluşmaktadır. Taraflar açısından haklı ve meşru olan taraf kendileri olup; haksız olan ve meşru olmayan taraf öteki taraftır ve öteki kesinlikle 'kötü'dür. Bu yüzden de 'kötü' tarafın bertaraf edilmesi için uygulanacak bütün politikalar zorunlu olarak kabul edilir. Hatta eğer 'iyi' taraf şiddet uyguluyorsa da bu şiddeti 'kötü' taraf kesinlikle hak etmiştir (Şentürk, 2012: 17). Türkiye'de 'biz' ve 'öteki' algısının propagandalarla en etkili empoze edildiği alanları medya ve eğitim oluşturduğu için bunlar ayrıntılı olarak tartışılacaktır:

Medya; gazetesiyle, dergisiyle, haber programıyla, reklamıyla, dizisiyle, sinemasıyla yaptığı programlarla belli bir ideolojinin empoze edilmesinin ve halk tarafından benimsenmesini sağlamanın en etkili araçlarından biridir. Hem yazılı hem de görsel olarak birden fazla duyuya hitap ettiği ve tekrarlar ile pekiştirilmesini sağladığı için öğretilmek istenen fikrin unutulması zordur. Türkiye'de genel olarak medyanın diline bakıldığında çatışmayı çözmeye yardımcı olmaktan ziyade körükleyici bir karakterde olduğu görülmektedir. Medyada kullanılan 'terörize edici', 'şeytanlaştırıcı' ve 'ötekileştirici' dil toplumun kutuplaşmasında çok etkili olmaktadır. Sadece PKK ile başlayan sürece bakıldığında, çatışmada şehit olmuş kişilerin cenaze törenlerinin dakikalarca gösterilmesi ve bu süre boyunca sürekli kullanılan 'öteki'yi suçlayıcı dilden dolayı; bu görüntülerden sonra pek çok yerde Kürtlere yönelik linç girişimleri olmaktadır.² Cenaze görüntülerinin özellikle uzun bir şekilde gösterilmesinin hemen ardından, ne pahasına olursa olsun 'teröre' son verilmesi gerektiği işlenirken, kullanılacak yöntemin ne olursa olsun meşru kabul edilmesi gerektiği de topluma empoze edilmektedir.

Daha önceleri sadece 'doğulu' olarak kötü karakterleri simgeleyen Kürtler günümüzde 'Kürt' olarak medyada var olabilmektedirler. Özellikle AKP döneminde başlayan 'vatandaş Kürt/terörist-politik Kürt' ayrışması ise bunun temelini oluşturmaktadır. AKP sürecinde mantar gibi türeyen PKK aleyhtarı dizilerde Kürtler 'Kürt' olarak vardır; ama bölünerek. Tek Türkiye, Sakarya-Fırat ve Son Karakol gibi dizilerde bir yandan insani duygularını yitirmiş, acımasız ve yabancı karakterler olarak PKK'liler ve politik kişiler yer alırken, diğer tarafta sadece silah baskısı ile onları destekleyen, gariban, edilgen ve cahil Kürt halkı vardır (Aktan, 2012: 106). Bu dizilerden öğrenilen perspektifle Türk halkı da Kürtleri kutuplaştırmıştır. Bir yandan sadece Kürt olan; ama bunu sadece evinde yaşayan ve Türkleri Türklerden daha çok sahiplenen Kürtler vardır ki bunlar ister çok iyi Türkçe konuşsunlar isterlerse de şiveleri ile Kürtlükleri belli olsun, kendileri Kürtlüklerini dile getirmedikleri sürece sorun yoktur. Diğer yanda ise, dış devletler tarafından kullanılan, insanlıklarını yitirmiş PKK'liler ve Kürtlerin ihtiyaçlarını hangi platformda olduğu önemli değil dile getiren 'terörist Kürtler' vardır.

Medya'nın çatışmaya katkısına değinilirken, kastedilen sadece Türkiye'deki ana-akım Türk medyası değildir. Çatışmanın diğer tarafının da 90'ların ikinci yarısından beri illegal de olsa kendi medyaları vardır. Onlarda da müzik kliplerinden haber ve tartışma programlarına kadar, sürekli olarak Kürtler homojen ve 'mazlum' olarak ele alınmakta, onların temsilcisi ve onlar için savaşmayı göze alan 'kahraman' PKK'lilerin çok zor koşullardaki yaşamları yansıtılmaktadır. Böylelikle, onu izleyen her Kürt onlar sayesinde elde ettiği bütün

² Bursa'da 2007 yılında öğrenci iken şahsen tanık olduğum bir olayda, 13 asker şehit edildikten sonra, haberlerde verilen görüntülerin akabinde yüzlerce kişi sokaklara taşıyıp şehir merkezlerinde otobüslerin önünü kesip 'burada Kürt var mı, varsa bizde onlara hadlerini bildireceğiz' diyerek linç etmek için Kürt arıyorlardı.

kazanımların bilincinde olup kendi evinde rahat şekilde yaşadığı için kendini 'kötü' hissetmeli ki kendisi de dağa gidemezse de maddi o da olmazsa manevi olarak onlara destek versin. Medyanın bütün araçları ile Türkler de homojen ve resmi ideolojinin destekçileri oldukları için ve bile bile Kürtlerin maruz kaldıkları şiddeti ve haksızlığı öğrenip ona karşı çıkmadıkları için 'kötü' taraf olarak lanse edilmektedirler. Onların gözünde de her ne kadar Türk halkı, devletin politikaları, milli eğitimi ve medyasından dolayı resmi ideolojinin dışında çıkamıyor diye kabullenilirse de kendiliğinden araştırma gereksinimleri hissetmedikleri için kandırılmış ve bilgisiz olarak kabul edilmekte ve suçlanmaktadır.

Muhafif ve şiddet karşıtı Kürt siyasi partisi olan Hakpar'ın Genel Başkan Yardımcısı Fehmi Demir, hem devlete hem de PKK/BDP'ye muhalif oldukları için her iki medya tarafından da onlara ihtiyaç duyulduğu zamanlar dışında görmezden gelinme durumlarını ve tarafların medyalarının özelliklerini şu şekilde anlatıyor:

İster Kürt tarafının egemenleri, ister Türk tarafının egemenleri. Medyaya baktığınız zaman hep belli grupların medyaları ve o grupların ihtiyaçlarına göre hareket ediyorlar. O nedenle dönemsel olarak, medya grupları ihtiyaçlarına göre bizimle çakışan bir şey varsa bize de gelirler. Çakışmadığı zaman da (ilişkilerini) kesiyorlar. Zaten Kürt medyası dediğiniz, özellikle PKK medyası açısından söylüyorum, hani bir zamanların Türkiye TRT'sinin o resmi devlet ideolojisinin tek kanal yapısı gibi, Kürtler de aynı. Resmi ideolojilerini tek kanal ile yürütüyorlar (Fehmi Demir, kişisel görüşme, 21 Kasım 2012) .

Medyaların bir diğer özelliği ise gerçek hayatı yansıtmayıp hayali dünyalar sunmasıdır. Propaganda amacı dışında da bölgede çekilen dizilere bakıldığında dikkat çeken bir diğer özellik de arka fonda bile olsa tek bir kelime Kürtçenin geçmemesidir. Bölgede özellikle ağırlıklı konuşulan dilin Kürtçe olduğu göz önünde alındığında, bu durum sadece trajikomik olarak durmaktadır. 2012 yılında Diyarbakır'da çekilen ve Kanal D'de yayınlanan 'Sultan' dizisinde tek bir kelime Kürtçenin duyulmaması, özellikle bölge halkı tarafından eleştirilen bir noktaydı. Aynı şekilde hayali dünya sunan diğer bir program da tam tersi şekilde yansıtılmıştır. TRT6'te yayınlanan ilk Kürtçe dizi olan 'Cîran Cîran'³ dizisinde de olaylar İstanbul'da geçmekte olup, polisinden, zabıtasına kadar bütün halkın Kürtçe konuştuğu bir toplum yansıtılmaktadır.

Ötekini şeytanlaştırmanın bir aracı da tarafların kendi kayıplarını 'şehit' olarak görülen, karşı taraf için bunu kabul etmemeleridir. Hayatlarını kaybetmiş asker aileleri, çatışmada hayatını kaybetmiş çocuklarının 'şehitlikleri' konusunu kesinlikle tartışmaya açmamaktadırlar. Çünkü kendi çocukları devlet, ordu, ulusal birlik ve vatana sadakatlerinden dolayı canlarını feda etmiş iken, PKK'liler ise devleti bölmek, güvenliklerini tehlikeye atmak amaçlarıyla dış devletlerin tarafından kullanıldıkları için kesinlikle şehitlikleri söz konusu olamayacağı bakışı mevcuttur. Hayatını kaybetmiş PKK'lilerin ailelerine göre de onların çocuklarının şehitlikleri konusu kesinlikle tartışmaya açılmaz. Çünkü onlar, devlet kaynaklı bir zulüm sonucu halklarının kimlikleri için mücadele etmek için zorunlu olmamasına rağmen, bütün hayatlarını geride bırakarak dağa çıkmış ve bu uğurda savaşırken can verdikleri için şehitlerdir (Şentürk, 212: 114). Her iki tarafın da medyası kendi kayıplarını 'haklı ve meşru' taraf oldukları için şehit olarak tanımlarken; karşı tarafın kayıplarını 'haksız ve meşru olmadığı' için şehit olarak tanımlamamaktadır.

³ 'Komşu Komşu' anlamına gelmektedir.

'Biz' ve 'öteki' ayrıştırmasının oluşmasında etkili olan bir diğer yapı ise eğitim sistemidir. Türkiye'de Tevhidi Tedrisat Kanunu'nun kabulü ile başlayan milli eğitim sürecinde, medreselerin kapatılması ile Kürtçe eğitim son bulmuştur. Özellikle son otuz yılda çatışma kuşağında doğmuş Kürt çocuklarının aldıkları milli eğitim ile ilgili unutamadıkları ortak yaraları mevcuttur. Çoğunluğu okula başlamadan önce tek kelime Türkçe bilmeyen Kürt çocuklarının, okullarda eğitimden önce Türkçe öğrenmek için yaşadıkları zorluklara birde okullardaki gizli polis uygulamaları, öğretmenlerin Türkçe bilmeyenlere yönelik uyguladıkları fiziki ve manevi şiddetler (Matur, 2011: 41; Akın, 2011), pek çoğunun başarısız olması ve okuldan nefret etmesine neden olmak dışında bir de yaşadıkları o anları hayatları boyunca kendileri ile birlikte taşıdıkları için, devleti sahiplenememelerine kaynaklık etmiştir. Milli eğitim sistemi içinde ilköğretim okullarında her sabah okunan 'Andımız' ile Kürt çocukları tuhaf hislerle Türklüklerini ve varlıklarını Türk varlığına armağan ettiklerini haykırmaktadırlar⁴.

'Bugün toplumsal barış açısından yaşadığımız sorunlarda Milli Eğitimin rolü nedir?' diye sorulması gerektiğini belirten Sancar, Milli Eğitim sisteminin Türkiye'de çok ciddi davranış bozuklukları yarattığını belirtmektedir. Amacı davranış bozukluklarını gidermek olmalıyken; milli eğitim gerçekleri çarpıtın, saklayan ve toplumsal gerçekleri inkâr eden yalan bir sistem kurmuştur. Tarihlerini sadece şan, şeref, kahramanlık ve zaferlerle anlatan bütün sistemlerin çöktüğü gibi Türkiye'deki milli eğitim sisteminin de çöktüğünü belirten Sancar; eğitimin toplumsal barışa hizmet etmesi isteniyorsa, öncelikle başkalarının acılarına saygıyla yaklaşmayı bilen bir bakış ve dilin geliştirilmesi ve bunun ders kitapları ile çocuklara öğretilmesi gerektiğini belirtmektedir (Sancar,2010: 127-132). Ulus-devlet sürecinde amaca hizmet edebilecek kurumların başında eğitim kurumları gelmektedir. Çoklu kimliklerden 'tek kimlik' ancak temelden verilecek bir eğitimle sağlanabilir. Türkiye örneğine bakıldığında, günümüzde de ders kitaplarında Türkiye'de yaşayan gayri- Müslim ve diğer etnisitelerin isimlerine rastlanmamakta; kitaplarda yer aldığı da sadece ülkeyi bölmeye çalışan düşmanlar olarak tanımlanmaktadırlar. Kürtlerin isimleri de, sadece zararlı cemiyetler kısmında 'Kürt Teali Cemiyetinde' ve Sevr Antlaşması'nda ülkeyi bölecek olan 'kurulacak Kürdistan Devleti' kısmında geçmekte olup, varlıkları yok sayılmaktadır. Bugünkü eğitim sisteminin '*Sünniler için fazla laik, Aleviler için fazla Sünni ve Kürtler için fazla Türk*' olduğunu belirten Çayır, ders kitaplarında tanınmayan kimliklerin resmi ideolojinin perspektifinden ayrımcılık içeren etiketler eşliğinde yer bulmasının da sorunu sadece daha çok derinleştireceğini belirtmektedir (Çayır, 2010: 27-32). Kürtler ders kitaplarında yer almaz iken, resmi tarihi okulda öğrenen Kürt çocukları, Kürt tarihini de ailelerinden ve çevrelerinden öğrenmektedirler. Böylelikle iki farklı tarih ile büyüyen çocuklar, onlardan beklendiği gibi Türk çocukların gururlandığı ve mutlu oldukları Türk Tarihine ve resmi ritüellere karşı aynı ilgiye sahip olamamaktadırlar. Pek çok Kürt öğrencinin kafasında resmi tarih kendisine öğretildiğinde 'biz niye yokuz?' sorusu oluşurken, bunu öğretmenlerine sorma cesaretini gösterememektedirler.

Kürt çocuklar kendilerini milli eğitim sisteminin içinde göremez iken, Türk çocukları da yıllarca isimlerini sadece 'devlete hainlik eden' gruplar arasında birkaç defa duydukları Kürtleri karşılarında 'Kürt' olarak kendilerini ifade ederek gördükleri zaman, zihinlerinde 'düşman' profili canlanmaktadır. Türklerin bilinçaltında oluşan 'düşman' algısının temeli yıllarca aldıkları sistematik resmi ideolojiye dayanırken, Kürtlerin bilinçaltlarındaki varlıklarını yok sayan devlet algısı da eğitim hayatlarında kendileri ile karşılaşmayıp kayıp tarihlerini ailelerinden öğrenmeleri ile oluşmaktadır.

⁴ Eylül 2013 yılında Andımız'ın okullarda okutulması uygulaması kaldırıldı.

İki Tarafın İhtiyaçları Birlikte Giderilebilir

Kürtlerin kimlik ve Türklerin de güvenlik ihtiyaçları, zihinlerdeki seçilmiş travmalar silinip, medya ve eğitim sistemi ile 'biz' ve 'öteki' algısının yok edilmesiyle giderilebilir. Fakat gerek medyanın gerek eğitim sisteminin dönüşmesi ve halkın bilinçaltındaki yanlış algıların yok olması uzun vadede gerçekleşebilecek iken, kısa vadede de bu ihtiyaçların giderilmesinin yöntemleri bulunmaktadır. Her iki tarafın ihtiyaçlarının birlikte giderilip giderilemeyeceği sorusu çeşitli siyasi liderlere yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmelerde sorularak cevap aranmaya çalışılmıştır.

Kürtlerin kimlik ihtiyacının Türklerin güvenlik ihtiyacına zarar verilmeden giderilip giderilemeyeceği sorulduğunda HDP Eşbaşkanı Selahattin Demirtaş, giderilebileceğini şu şekilde açıklamaktadır:

Birlikte giderilmesi çok mümkündür. Bunun için devletin dayandığı temel ilkelerde değişiklik gerekir. Neyi kast ediyorum bununla. Türkiye Cumhuriyeti devleti, tekçi bir ulus yapısı sistemine dayalı kurulmuştur. Şimdi, bu değişmediği müddetçe Kürtlerin kimlik talebinin karşılanması sisteme tehdit, güvenlik tehdidi olarak yansır; ama devlet çoğulcu bir devlet modeline dönüşürse, ulus kendi içinde çoğulculukla bir araya gelmiş toplumların toplamı olarak ifade edilirse, bir tehdit olmaktan çıkar bu talepler. Ama bu haliyle devlet değişmeden Kürtlerin kimlik ihtiyacını karşılamak devlet açısından teorik olarak tehdit oluşturur (Selahattin Demirtaş, kişisel görüşme, 20 Kasım 2012).

Kürdistan diye bir gerçek olduğunu ve Kürtlerin bu toprakların eski bir halkı olduğunu belirten Demirtaş, devletin Kürtlerin kimlik ihtiyaçlarını gidermesi gerektiğini ifade etmektedir. Devlet bu ihtiyaçları gidermediği takdirde olabilecekleri Demirtaş şöyle açıklamaktadır:

Halklar kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmek için her türlü yolu, yöntemi denerler. Her türlü çözüm formülünü kendileri yaratırlar. Bundan vazgeçmezler hiçbir zaman; ama nereye evrileceğini kestirmemiz mümkün değil. Ya büyük katliamlar ortaya çıkar ya da Kürtler kendi başının çaresine bakmayı bir seçenek olarak düşünürler. Ama nereye gideceğini doğrusu bu günde kestirmek zor; fakat uzun süre devam etmeyeceği de kesindir. Yani Kürtler açısından birlikte yaşam formülü hayata geçmiyorsa, Kürtler bir müddet sonra ayrılmayı, bağımsızlığı dahi düşünebilirler, duygusal olarak kopuşlar yaşanabilir (Selahattin Demirtaş, kişisel görüşme, 20 Kasım 2012).

Demirtaş, devletin 'tekçi' sistemi değiştiği takdirde Kürtlerin kimlik ihtiyaçlarının Türklerinin güvenlik ihtiyaçlarına tehdit oluşturmayacağını belirtirken, kendisiyle hemfikir olan bir diğer isim de Hak-Par yöneticisi Fehmi Demir'dir. Demir, Kürtlerin temel ihtiyaçlarının başında Kürtlerin kimlik ihtiyaçlarının giderilip Kürt olarak kendilerini yerel düzeyde yönetmelerinin bulunduğunu belirtirken, Kürtlerin kimlik ihtiyaçlarının Türklerin güvenlik ihtiyacına zarar vermeyeceğini şu şekilde belirtmektedir:

Birincisi şu ki, Kürt halkının kimliğiyle ilgili sorunların giderilmemesi, bir kere o güvensiz ortamın Kürt halkı açısından devam etmesi anlamına gelir. Kürt halkının kendisini bu devletin bir parçası olarak görmemeye devam etmesine yol açar. Bu sorumluluk Türkiye'de devleti yönetenlere aittir... Yani güvenlik sorunu bunun bir parçası aslında. Türkiye de özel bir güvenlik sorunu yok. Yani güvenlik sorununu yaratan Türkiye'de özellikle Cumhuriyet döneminde uygulanan politikanın sonucudur. Zaten hep korkular üzerine yöneltmiş bir devlet

ve o korku arkasında toplumu, güvenlik toplumu haline getirmiş bir devlet yapısı var. Eğer bunu çözerse, Türk toplumu açısından güvenlik problemi olacağı kaygısında değilim. Ayrıca bir halkın temel ihtiyaçları niye başka bir halk için bir güvenlik problemi olsun? Bence devlet bir halkın temel haklarını gasp ederse, sömürgeci zihniyetle düşünür onu zorla zorbalıkla, şiddetle, inkârla, baskıyla tutmaya çalışırsa doğal olarak güvenlik problemi doğar. Demokrasi, gerçek demokrasinin olmadığı, katılımcı bir demokrasinin olmadığı her yerde güvenlik problemi vardır (Fehmi Demir, kişisel görüşme, Kasım 2012).

Türkiye'de güvenlik sorununu yaratanın devletin kendi politikaları olduğunu ve her sorunda hemen şiddete başvurulduğunun en önemli kanıtının yapılan darbeler olduğunu belirten Demir, Kürtlere Cumhuriyet kurulduğunda vaat edilenlerin verilmesi gerektiğini şu sözleriyle savunuyor:

Kürt halkı ile işte ulusal kurtuluş, milli kurtuluş devrimi dedikleri devrimi yaptıkları zaman gidip Sivas'ta, Erzurum'da kongre yapmak herkesin işine geliyor. Ama Kürtlerin ihtiyaçlarını gidermeye gelince kimsenin işine gelmiyor. Ondan sonra yok Sevr korkusu, yok başka korku. Peki, Kürtler içinde Lozan korkusu varsa? Yani siz Kürtlere taahhüt ettiklerinizi ellerinden aldınız. Peki, o ne olacak? Kürtler Lozan korkusu yaşayacak. O zaman, o korkuları bir kenara bırakıp bugün bir problem var, bu problemi nasıl çözeriz el birliği ile bu problemi barışçıl yollarla, demokratik yollarla, birbirimizi kırıp geçirmeden, daha az ölümlerle nasıl çözeriz bunu düşünmek gerekir (Fehmi Demir, kişisel görüşme, Kasım 2012).

Artık korkuların arkasına sığınmadan, tamamen şiddetsiz yöntemlerle sorunun çözülmesi taraftarı olan Hak-par, ancak bu şekilde hem Kürtlerin kimlik ihtiyaçlarının giderilebileceğini hem de Türklerin güvenliklerine tehdit oluşturulmayacağını belirtiyor. 'Mazluma kimliği sorulmaz' sloganıyla kimliğine bakmadan bütün mazlumlara yardım eden Mazlum-der Genel Başkanı Faruk Ünsal'a göre Kürtlerin 'Kürt' olarak var olabilme, varlığına saygı duyabilme ve kimlik ihtiyacının; federasyon dâhil her şeyden daha önemli olduğunu belirtiyor. Kürtlerin kimlik ihtiyaçlarının neler olduğunu; Kürtler ile Türklerin fiziki olarak bir beyaz ve siyahi gibi farklı olmadıkları için dil üzerinden okuyan Ünsal, bunların Türklerin güvenlik ihtiyaçları ile birlikte giderilebileceği hakkındaki fikirlerini şöyle aktarıyor:

Türklerin de güvenlik korkuları var, kaygıları var. Dolayısıyla, öncelikle bu insani olan Kürtlerin kimliklerini, Türklerin de güvenli kaygılarını yatıştırarak bir perspektiften bakmak lazım. En temel şey anadil Kürtçe'dir. O bakımdan Kürtçeye ilişkin talepler karşılanırsa, Kürtler eşit bireyler olduğunu düşünürler. Nedir bu? Öncelikle anadilde eğitim; ama anadil eğitimini iyi formüle etmek lazım. Neticede eğer beraber yaşayacaksak toplumunda önemli bir kesimi Kürt olmadığına göre sadece kendi dilinde eğitimi görmüş Kürdü dezavantajlı duruma düşürmemek lazım. O halde doğru formülasyon çift dilde eğitim olmalıdır (Faruk Ünsal, kişisel görüşme, Kasım 2012).

Kürtlerin kimlik ihtiyaçları karşılanırken çift dilli eğitim olmadan hem Türkiye'de eğitim birliğinin sağlanamayacağını hem Türklerin de Kürtlerin dezavantajlı duruma düşebileceklerini belirten Ünsal, çift dilli hayatın nasıl olması gerektiği ve bunun her iki tarafın da ihtiyaçlarına sunacağı katkıyı şu şekilde aktarmaya devam ediyor:

Kürtler ilkokula başladığı zaman anadillerinin yanısıra Türkçe öğrenmeye başlamalı. Yani temeli Kürtçe ama Türkçeyi de bir destek dersi olarak zaman içerisinde; yani diyelim orta okul ve liseye doğru daha fazla artırmak suretiyle Türkçe eğitimini ve Türklere de benzer şekilde Kürtçeyi öğretmek lazım. Neticede bir taraftan Kürtçe eğer resmi olarak, hem eğitimde hem kamu hayatında gündeme gelecekte Kürtçe bilmeyen Kürtler de dezavantajlı duruma düşebilir... Tekrar ediyorum çift dilde eğitim olmalıdır. Sadece anadil demek Kürde kötülük

yapmak demek; çünkü Türkle iletişim kuramaz. Türkede kötülük yapmak demek. Dolayısıyla hem Türke Kürtçe öğretmek hem de Kürde de Türkçe öğretmek lazım. Sadece çift dilde hayat olacaksa, bu sadece Diyarbakırda olmayacak. İstanbulda da olacak. Dolayısıyla Türklerde Kürtlerle beraber bir Kürt olarak Türklerle beraber yaşamalı, Çünkü İstanbulda çok ciddi anlamda bir Kürtlük sorunu var; ama bir Kürt olarak görülüyor, doğulu olarak görülüyor, güneydoğulu olarak görülüyor. Türkler, Kürtlere güneydoğulu olarak değil de Kürt olarak, yanlarında komşu veya patron veya işçi veya sınıf arkadaşı olarak görmeye alışacaklar. Dolayısıyla buralarda çift dilli hayatı yaygınlaştırırsa Türkiye, hem eğitimde hem kamu hayatında; ben Türkiye'nin Kürtlerin kimlik ihtiyacını, Türklerinde korku ve güvenlik ihtiyacını karşılayabilecek bir normaleşme sağlayacağını düşünüyorum (Faruk Ünsal, kişisel görüşme, Kasım 2012).

Yapılan görüşmelerde Kürtlerin kimlik ihtiyaçlarının temelini oluşturan Kürtçe'nin Kürtlerin hayatlarında yeniden eskisi gibi var olabilmesi için eğitimden çalışma hayatına kadar her alanda var olabilmesi gerektiği görüşü görüşmecilerden Ülkü Ocakları Başkan yardımcısı dışındaki diğer görüşmeciler tarafından desteklenmiştir. Kürtlerin kimlik ihtiyacının Türklerin güvenlik ihtiyacına zarar vereceği fikrinde olanlar da mevcuttur. Ülkü Ocakları sorunun adının kesinlikle sadece terör sorunu olduğunu ve Kürt sorunu diye tanımlanamayacağını belirtirken, Kürtlerin de giderilecek herhangi bir kolektif kimlik ihtiyacının sadece Türkiye'yi böleceği konusunda kararlıdır. Öyle ki sorunun tek parti sürecindeki CHP zihniyetinde olduğuna inanan Ülkü Ocakları, eğer MHP olmuş olsaydı; uygulayacağı politikalarla Kürtlerin de Çerkezler gibi çoktan topluma entegre edilmiş olacaklarına inanmaktalar. Çerkezlerin şimdi başta MİT ve Dış İşleri Bakanlığı olmak üzere bütün stratejik kurumlarında var olduklarını belirten Osman Ertürk, Kürtlerinde iyi planlanmış bir entegrasyonla aynı duruma getirilebileceğini belirtiyor. Özellikle asimilasyon kelimesini kullanmayıp entegrasyon kelimesine vurgu yapan Ertürk, entegrasyonun işe yarayacağını şu sözleriyle açıklamaktadır:

Devlet, entegrasyonu sağlayamadı. Nitekim bu entegrasyonun sağlanmaya çalışılsa başarılı olacağı şöyle belli. O bölgelerden iç Anadolu'ya, Ege'ye ve İstanbul'a doğru gelen insanların hepsi gayet güzel entegre oldular. Yani işlerini kurdular ve o insanlarla kaynaştılar falan derken; yani gittikçe bu gün böyle bir ayırım ortadan kalktı. Hiçbiri de oradaki rahatlarını bozup da tekrar memleketlerine dönmek istemezler mesela... (Osman Ertürk, kişisel görüşme, Kasım 2012).

Ertürk tek parti sürecinde uygulanan politikaların yanlış olduğunu ve kendilerinin uygulayacağı politikalarla Kürtlerin Türklere entegre olacağını belirtirken, bunun nasıl olmasını gerektiğine verdiği örneklerin tek partili süreçteki raporların (Yayman, 2011) tekrarı niteliğinde olması ise dikkat çekmektedir. Soruna yine asayiş ve iktisadi perspektiften bakıldığını ve bunun da uygulanacak iskân, Kürtlerin Türklere evliliğinin sağlanması ve idealist memurların bölgeye yollanmasıyla sağlanacağını 2012 yılında dile getirilmesi; aslında hala Kürtlerin bazı Türklere tarafından 'müstakbel Türk' olarak algılandığını göstermektedir. Ertürk, entegrasyon için uygulanması gereken politikaları şöyle sıralamaktadır:

Bir şekilde o sosyal geçiş, o entegrasyon sağlanmalı. Yani evlenmeler yoluyla olur veya onunla beraber üniversitelerin çok iyi hale getirilerek buradan oraya oradan da buraya işte öğrenci gönderme yoluyla olur. Zaten bir şekilde oradan çıkan insanlar ile görüştiğimiz zaman oraya bakışları bambaşkadır. Dışarıdan baktıklarında oradaki kendi akrabalarının kandırıldığına rahatlıkla şahit olabiliyorlar. Onlara da gerekli eğitimin verilmesi gerekiyor. Yani belki de oraya gönüllü öğretmenleri, gönüllü doktorların gitmesi lazım. Son derece isteyerek oraya gitmiş insanlar olmalı ve inanın böyle insanlar da var. Onlarda bizleriz.

Onlarda ülkücü aile mensuplarıdır. Çoğu arkadaşlarımız da bu görevi seve seve yaparlar. Yani o noktada böyle bir geçişin sağlanması, bölgesel olarak eğitimin güçlendirilmesi, oraya yatırımların artırılması ve bu insanlardaki şark algısının kırılması gerekiyor. Böylece entegrasyon sağlanır (Ertürk, kişisel görüşme, Kasım 2012).

Türkiye’de Kürt sorununun İİT bağlamında ihtiyaçlardan kaynaklandığını gerek teorisyenlerin açıklamaları gerekse yapılan görüşmelerle teyit edilmeye çalışmıştır. Sorun ihtiyaçların gidermemesi sorunu iken ve çözüm için İİT ihtiyaçların kesinlikle pazarlık konusu yapılamayacağını belirtirken, Kürt sorununun nihai çözüme kavuşturulması için çözüm yöntemleri nelerdir? Kürt çatışmasının çözümü başlı başına bir çalışma konusu olmakla beraber, çatışmanın kaynağını açıklayan insan ihtiyaçları teorisyenlerin, önerdikleri bazı çözüm yöntemleri aşağıda kısaca tartışılacaktır.

İnsan İhtiyaçları Temelli Çatışma Çözüm Yöntemleri

Çatışmaların kaynağında giderilmemiş insan ihtiyaçları yatarken ve özellikle kimlik ve güvenlik gibi politik ihtiyaçlardan kaynaklanan gruplar arası çatışmaların sayısı o kadar fazla iken; İİT bu çatışmaların çözümüne nasıl uyarlanabilir? Bu noktada başvurulabilecek yöntemlerden bir kaç şunlardır:

Enteraktif Problem Çözme Çalışmaları

Çatışma çözümlerinde üçüncü tarafların arabuluculuğu ile gerçekleştirilen enteraktif çalıştayların önemine değinen Herbert Kelman (1990), burada arabulucu olan tarafın rolünün klasik arabuluculuktan çok farklı olduğunu belirtiyor. Klasik arabulucular taraflara kendileri çözüm yöntemleri önerirken, enteraktif görüşmelerde arabulucu sadece kolaylaştırıcı bir rol üstlenip; önerilerle tarafları yönlendirme yoluna gitmez. Çalıştaylarda tarafların birbirlerini karşı olan oluşturulmuş önyargılarından kurtulabilmeleri için, tarafların birbirlerini dinleyerek birbirlerinin ihtiyaçlarını, önceliklerini ve değerlerini anlamaları ve böylece empati kurmaları sağlanır. Bu ihtiyaçlar ki çatışmalara neden olup onları besledikleri için; tarafların birbirlerinin ihtiyaçlarını anlamaları çözüm için çok önemli bir adımdır.

Çalıştaylara her iki taraftan üç grup katılımcı davet edilir. Bunlar: parlamenterler, parti aktivistleri ve politik liderlerin danışmanlarından oluşan politik aktörler; topluluk liderleri, yazarlar gibi politik etkileyiciler ve akademisyenler, dini grup liderleri gibi etkili olabilecek gruplardır (Kelman, 1990: 285). Enteraktif çalıştaylar sayesinde, taraflar birbirlerine karşı oluşturulmuş olan ‘düşman’ imajının temelinde yatan nedenleri görebilme fırsatına sahip olduklarından; birbirlerinin gerçek isteklerine ve ihtiyaçlarını tanıma şansı elde ettiklerinden birbirlerini daha iyi tanımaya başlarlar. Bu çalıştaylarda yapılan girişimlerle sorunların çözümü için, sadece bir tarafın tek değil her iki tarafın da ihtiyaçlarının giderilebileceği yaratıcı çözümler bulunmaya çalışılır. Düşünülenin aksine toprağa sahip olma dışındaki çatışmalar sadece sıfır-toplamlı çözümlerle değil; kazan-kazan şeklindeki yöntemlerle de çözülebileceğinden dolayı yaratıcı çözümlerin bulunması önemli bir noktadır. Özellikle teritoryal sorunlardan kimlik ve güvenlik gibi ihtiyaçların neden olduğu çatışmalara doğru gidildikçe; çözüm yöntemleri de sıfır-toplamlıdan kazan-kazan yöntemine doğru dönüşmeye başlar. Üçüncü tarafın, diğer tarafların ihtiyaçlarının altında yatan gerçek sebeplere; yani daha derinlere inebilmeleri için yönlendirmeleri gerekmektedir. Öyle ki, bazen güvenlik ihtiyacının altından; güvenlik kaygısından ziyade diğer tarafı kontrol altına alma ya da kontrol altında tutma isteği yatabilmektedir. Çalıştaylar, taraflar asimetric güçlere sahip olsalar bile ‘eşitlik’

bağlamında gerçekleştirilmelidir ki ulaşılabilecek çözüm kısa vadeli bir uzlaşma değil de uzun soluklu nihai bir çözüm olabilsin (Kelman, 1990: 288-294; Lederach, 1997).

Çalıştaylar, özellikle birbirlerini dinlemek istemeyen tarafların; birbirlerinin ihtiyaçlarını anlatmalarını ve karşı taraf aksi yönde bir tepki verdiğinde ne hissettiklerini anlatmalarını sağlamaya yönelik olduğundan; tarafların birbirlerini anlamaları sağlanır. 'Kollektif' ihtiyaçlar olarak tanımlanan bireysel ihtiyaçlar; kimlik, güvenlik, tanınma, otonomi, itibar, adalet ve gelişim gibi ihtiyaçlardan oluşmaktadır. Çatışmaların çözümlerinde bu ihtiyaçların kurumların değil, insanların ihtiyaçları olduğu göz önünde tutularak; insani çözümlere ulaşılmaya çalışılır. Kolektif ihtiyaçlara yönelik olan sorun çözme çalıştaylarında, kimlik ve güvenlik gibi ihtiyaçların bireysel ve toplumsal varoluşa dair olduğu göz önüne alınarak; bunlara yönelik kazan-kazan yöntemli çözüm yolları üretilmeye çalışılması ile çatışmalarda insan ihtiyaçları perspektifli çözümlerin pratiğe geçirilmesi sağlanır (Kelman, 1990: 295; Lederach, 1997).

Transcendence (Aşarak Dönüştürme)

Barış Çalışmalarının babası olarak tanımlanan Johan Galtung, çatışma çözümlerinde, çatışmaların tamamen barışa dönüşmesi için; çatışmaların aşılarak dönüştürülmesi gerektiğini belirtmiştir. Çatışmaları Aşarak Dönüştürmek adlı kitabında çatışmaların nasıl dönüştürüleceğini ayrıntılı olarak anlatan Galtung'un bu yöntemi çatışma çözümüne giriş niteliğinde olduğu için çok önemlidir.

Bütün ihtiyaçların önemli olduğunu belirten Galtung; bazı ihtiyaçların hayati önemde oldukları için öncelikle onları mutlaka giderilmesi gerektiğini belirtmiştir. Hayatta kalma, iyi yaşama, özgürlük ve kimlik ihtiyaçlarını temel ihtiyaçlar olarak sınıflandıran yazar, bireyler eğer kendi ya da başkalarının ihtiyaçlarını pazarlık konusu yaparlarsa; kendilerine ya da o kişilere şiddet uygulamış olacaklarını belirtmektedir. İnsanlar sadece kendi ihtiyaçlarına odaklandıkları zaman şiddete daha eğilimli olurlar. Ortaya çıkan şiddetin, çatışmaya dönüşmesinin engellenmesinin yolu; çatışmaya harcanan zaman ve enerjinin yaratıcı çözümlere harcanmasında yatar. Çatışmalarda kaybeden taraf, intikam hırsı ile yaşamaya başlar; kazanan taraf ta sürekli kazanma isteği ile hareket etmeye başlar. Çatışmada kaybeden taraf hedefine ulaşamadığı için; yaşadığı hayal kırıklıklarından dolayı saldırgan bir tutum izlemeye başlar (Galtung, 2012: 4-22).

Çatışma çözümlerinde genellikle ya 'ya o ya da bu' şeklinde sıfır-toplamlı, ya da her iki tarafın da biraz taviz vererek uzlaşarak ortada buluşabildiği çözüm yöntemlerine ulaşılır. Oysa Galtung, yaptığı barış diyagonalinde çatışmalarda yaratıcı çözümlerle 'hem o hem de bu' noktasının bulunabileceğini savunur. Çatışma uzmanının 'hem o hem de bu' formülüne ulaşabilmesi için bir çatışmayı çözerken 'yaratıcılık, empati ve şiddetsizlik' yöntemlerini kullanması gerekmektedir. Galtung'a göre, çatışma uzmanı çatışmayı analiz ederken; sorunu tespit ettiği diyagnoz, ne olup bittiğini teşhis ettiği prognoz ve çözüm önerilerini sunduğu terapi sürecini takip etmelidir (Galtung, 2012: 102). Çatışma uzmanı, çatışmaları aşmak için öncelikle tarafların kendilerini nasıl ifade ettikleri noktasını; başlangıç noktası olarak ele almalıdır. Tarafların, empati kurabilmelerini sağlamak için de taraflara eğer karşı taraf ihtiyaçlarını elde etmiş olsaydı nasıl hissedip ne yapacaklarını, durumu kabullenip kabullenemeyecekleri ya da intikam alma girişimine girme ihtimalleri sorularak; empati kurmaları sağlanmalıdır. Böylelikle, taraflar yaptıkları davranışların karşı tarafta ne tür hislere ya da tepkilere yol açabileceğini anlamış olacaklardır (Galtung, 2012: 25-40). Kürt Sorununda da tarafların birbirlerinin ihtiyaçlarını kabullenip, onlara saygı duyarak, empati ile

kendilerinin bu ihtiyacı giderilmediğinde hangi yöntemlerle kendilerinin gidermeye çalışacağını düşünerek hareket etmeleri gerekmektedir. Birbirlerinin ihtiyaçlarına saygı duyduktan sonra kutuplaşmayı önleyip onun yerine bütünleşerek ihtiyaçlarını birlikte gidermek için gerek devlete gerekse de PKK'ye baskı uygulayabilirler.

Aynı devlet çatısı altında yaşayan etnik gruplar arası çatışmaları aile içindeki baba-çocuk ilişkisine benzeten Galtung, böylelikle devletin tepkilerinin etnik gruplarda ne tür davranışlara neden olduğunun anlaşılmasını sağlamıştır. Buna göre, nasıl ergenlik dönemine gelen çocuk, daha öncesinde himayesinde yaşadığı ve onu koruduğunu düşündüğü ailesi ile artık aynı çatı altında yaşamayı istemiyorsa; etnik gruplarda daha önce aynı devlet çatısında yaşarken belli bir süre sonra bağımsızlık taleplerinde bulunabilir. Bu noktada baba, ya çocuğun bu talebine sert bir şekilde karşılık verip onun önceden sahip olduğu arkadaşlarında kalma gibi haklarını elinden alıp hatta onu eve kapatarak talebinden vazgeçmesini sağlamaya çalışacaktır. Ki bu tür davranışlar çocuğun daha fazla asileşmesine ve hatta evden kaçmasına kadar varabilir. Ya da baba çocuğun ayrı odası olmasını sağlayıp; kendi odasında özerk davranmasına izin vererek ve eve geliş gidiş saatlerine karışmayarak çocuğun aynı çatı altında kendini daha özgür hissederek kimliğini yaşamasına izin verir ve böylece çocuk ta bu koşullardan memnun olup ayrı eve çıkma fikrinden vazgeçer. Aynı şekilde bağımsızlık talebinde bulunan etnik gruba karşı; devlet ya baskı, asimilasyon ve inkâr politikaları ile onun bu talebini bastıracaktır ki bu uzun vadeli bir çözüm olmayacaktır. Çünkü eninde sonunda o grup ihtiyacını giderebilmek için şiddet eylemleri dâhil her türlü yöntemi kullanacaktır. Ya da devlet gruba gerek özerklik olsun gerekse federatif yapı ya da yerel yönetimlerin güçlendirilmesi ile devletin içinde kendine ait otonomisini oluşturmasını sağlayarak; etnik grubun ülke içinde beraberce yaşamasını sağlayacaktır (Galtung, 2012: 56).

Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze kadar devam eden sorunda da Kürtlerin evden ayrılmak isteyen çocuk gibi babasına yani devlete başkaldırı durumu mevcuttur. Devletin buna karşılık uyguladığı inkâr, imha ve asimilasyon politikaları Kürtleri devlete bağlı kılmak yerine milliyetçilik duygularını daha da güçlendirmiştir. Galtung'un belirttiği gibi tıpkı babanın yaptığı gibi devletin de yaptığı bu politikalar sorunu çözmek yerine, Kürtlerin şiddete başvurmak yolu dâhil bütün yolları deneyerek mücadele vermesine neden olmuştur. Devletin on yıllarca uyguladığı bu tür politikaların çözümsüzlük yarattığının anlaşılıp tıpkı babanın çocuğuna evde daha fazla özerklik sağlayarak, evden ayrılmasını önlemesi gibi; devletin de Kürtlerin kimlik ihtiyaçlarını gidererek hem ayrılıkçı politikaları engellenip hem de ülkenin güvenliği sağlanabilir.

Galtung'un değindiği diğer önemli bir durum ise; çatışmalarda medyanın özellikle şiddetten beslenerek verdiği ölüm haberlerindeki rakamların gerçeklikten uzak olmasıdır. Bir çatışmada ya da şiddetli bir eylemde hayatını kaybeden kişilerin sayıları ki çoğu zaman gerçeği yansıtmamakla birlikte, duyururken aslında olaydan etkilenen gerçek mağdurların sayıları dile getirilmemektedir. Şöyle ki ölen her bir birey arkasında onu acısını yaşayan ve ölümünde etkilenen ortalama 10 kişi bırakır. Bu 10 kişi kaybettikleri kişinin onlarda yarattığı acıyı geleceğe taşıyacak ve intikam hissi ile yaşayacak olan 10 kişidir. Bu kişilerin mağduriyetleri ve şiddet sarmalına yapacakları katkı göz önünde bulunulmadan çatışmaların çözülmesi söz konusu olamaz. Birde bunlar dışında yaraları gözle görülmeyen mağdurlar vardır ki, bunlar: yerlerinden edilmiş ve göçe zorlanmış kişilerdir. Bu bireylerde oluşan toplumlarda mağdurların yaraları sarılmadan nihai bir barış sağlanamaz (Galtung, 2012: 105).

Türkiye'de sadece son otuz yılda çatışmalarda hayatını kaybeden 50.000 Türkiye vatandaşı olduğu bilinmektedir (Marcus, 2010). Bu durumda, Galtung'un belirttiğine göre kaba bir

hesapla bunların arkalarında bıraktıkları acı dolu ve intikam hisleriyle dolu 500.000 kişi bulunmaktadır. Bu kişilerin seslerini sadece birbirlerine duyurup karşı tarafa duyurmadıkları için acılarını kendileri ile birlikte taşıdıkları düşünüldüğünde sorunun toplumsal boyutu netlik kazanmaktadır. Ayrıca elli bin kişilik çatışma bilançosunun sadece on bininin güvenlik güçleri olduğu ve geri kalanının Kürt olan Türkiye vatandaşları olduğu göz önüne alındığında aslında Kürt sorununun Türklerin güvenliğinde ziyade Kürtlerin güvenliğine daha çok zarar verdiği sonucuna da ulaşılabilir. Bu durumda, her iki tarafında ihtiyaçlarının giderilip çatışmanın çözülmesi için sarılmamış yaraları bulunan geride kalan 500.000 kişinin iyileştirilmesi (healing) gerekmektedir.

Galtung çatışmanın çözülmesi konusuna öncelik verilerek şiddetin azalmasını sağlanabileceğini; fakat şiddetin kontrol edilmesinin koşul olarak konularak çatışma çözümünün gerçekleştirilmeyeceğini belirtir. Şiddetten beslenenler yeri geldiğinde tek bir şiddet eylemi ya da tek bir bomba saldırısı ile sağlanmış olan bir antlaşmayı bir anda yok edebileceklerinin farkında olacaklardır. Barış sürecinde çatışmanın aşılabilmesi için radikal gruplardan ziyade, ılımlı çoğunluğun sesine kulak verilmelidir. Çünkü bu gruplar olaydan en az etkilenenler olduklarından geçmişten geleceğe de en az negatif yük ve intikam duygusu taşıyanlardır. Yapılacak çalışmalarla, toplumun her iki tarafından da mağdurların çektikleri acılarını kamuoyu ile paylaşmaları sağlanmalıdır ki taraflar karşılıklı olarak empati kurarak birbirlerinin ihtiyaçlarına odaklanabilsinler (Galtung, 2012: 128).

Şiddetsiz İletişim

Şiddetsiz İletişim Merkezi'nin kurucusu olan Marshall Rosenberg, bütün çatışmaların ve şiddet kullanımının altında giderilmemiş ihtiyaçlar olduğundan yola çıkarak, şiddetsiz bir iletişim için öncelikle insanların birbirlerinin ihtiyaçlarına kulak vermesi gerektiğini savunur. İnsanların bütün önyargılarının temelinde aslında giderilmemiş ve giderilmesi istenen ihtiyaçların yattığı belirten Rosenberg, insanların olumsuz bir durumla karşı karşıya kaldıklarında şu dört seçenekten birini gerçekleştirdiğini belirtiyor: (1) kendimizi suçlamak, (2) başkalarını suçlamak, (3) kendi duygu ve ihtiyaçlarımızı algılamak, (4) başkalarının duygu ve ihtiyaçlarını algılamak (Rosenber, 2003: 67). Bu durumda insanların şiddetsiz bir iletişim için yapmaları gereken, kişinin ne kendisini ne de başkalarını suçlamadan kendi ve başkalarının duygu ve ihtiyaçlarına eş zamanlı olarak kulak vermek olmalıdır.

Rosenberg'e göre şiddet, yaşanan acılara başkalarının neden olduğunu ve bundan dolayı da cezayı hak ettiklerini düşünmektir. Bu durumda birey yaşadığı acılardan dolayı şiddet uygulamayı meşru olarak görmeye başlar ve kendisi şiddet uygulamazsa da; ona acı çektirenlere şiddet uygulayan grupları destekler. Türkiye'de yıllarca acı çeken ve çektikleri acının nedeni olarak Türkiye devletini suçlayan Kürtler ya kendileri bireysel olarak isyan gruplarına eşlik edip şiddet yoluyla ihtiyaçlarını gidermeye çalışmışlardır ya da dolayla olarak verdikleri lojistik destek ile isyancıların arkasında yer almışlardır. Özellikle son otuz yıldır faaliyet gösteren PKK'ye on yıllarca inkâr edilen Kürtler ya birebir PKK'ye katılarak ya da devletin deyimiyle 'yardım ve yataklık' yaparak destek olmuşlardır (Marcus, 2010; Yeğen, 2011).

Şiddetsiz iletişim için Rosenberg, tarafların birbirlerini dinlerken, karşılarındakinin neyi gözlemlediğine, neyi duyduğuna, neye ihtiyaç duyduğuna ve ihtiyacının giderilmesi için neyi rica ettiğine dikkat edilmesi gerektiğinin altını çizmektedir. Çünkü bu süreç şiddetsiz iletişimi sağlayacak olan süreçtir. Taraflar zaman zaman saldırganlıkla konuşmaya başlasalar da aslında konuşmalarının altında neye ihtiyaç duydukları ve bu ihtiyaçlarının giderilmesi için buldukları talepler yatmaktadır. Öyle ki, taraflar uzun zaman boyunca ihtiyaçlarının

duyulmaması sonucu, kendileri de karşı tarafı duymamaya başlarlar. Bu süreçte bir taraf karşı tarafı duymaya başladığında onun da zamanla onu duymaya başladığını fark edecektir (Rosenber, 2003: 170).

Özellikle PKK ile başlayan süreçte birbirini dinlememeye alışmış olan Kürtler ve Türklerin yeniden birbirlerini duyup şiddetsiz bir şekilde iletişime geçmeleri gerekmektedir. Ancak tarafların birbirlerini duymaları ile birbirlerinin acılarına saygı duymaları ve ortaklıklarını hatırlamaları sağlanabilir. Türklerin ve Kürtlerin şiddetsiz iletişime geçebilmesi için medyanın üstlenmesi gereken rol yadsınmaz niteliktedir. Resmi ideolojiyi yansıtan Türk medyasının da resmi PKK ideolojisini yansıtan Kürt medyasının da çatışma dilinden arındırılması ve zıt kutuplarda bulunmayan insanları yansıtacak alternatif medyaların oluşturulması, şiddetsiz iletişimde etkili olabilecektir. Medya, her iki tarafın da birbirlerini önyargısızca tanımaları ve ötekileştirmelerini önleyici şekilde rol aldıkça, taraflar birbirlerinin seslerini önyargısızca duyacakları için, empati kurup birbirlerinin ihtiyaçlarına saygı duymaya başlayacaklardır. İhtiyaçlar duyuldukça da toplumda taraflar daha öncesinde gayri-insanileştirdikleri ötekiyi empati kurup ihtiyaçlarını anladıkları için yeniden insanileştireceklerdir. O zaman da taraflar kendi kayıplarını şehit olarak tanımlayıp ötekini 'kötü' ve 'hak eden' olarak tanımlamaya son verebileceklerdir. Medya, tarafların şiddetsiz iletişimi için kayıplar üzerinde 'iyi' - 'kötü' ayrıştırmasına son verip acıların ortaklığına vurgu yapmadığı sürece tarafların birbirlerinin acılarına da ihtiyaçlarına da saygı duyması sağlanamayabilir.

Her iki tarafın da ihtiyaçlarının kaynaklık ettiği çatışmanın çözülmesi için İİT'nin önerdiği çatışma çözüm yöntemleri ve görüşmelerde edinilen veriler göz önüne alındığında Türklerin de Kürtlerin de ihtiyaçlarını efektif olarak gidermek için başvurdukları stratejiler ve amaçlarının değişmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Bu durumda, çalışmanın girişinde tablolarda gösterilen ve Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze kadar devam eden stratejilerin ve amaçların, İİT'nin yol gösterdiği ve görüşmecilerin de belirttiği üzere aşağıdaki gibi değiştirilmesi çatışmanın çözümünde etkili olabilecektir.

Tablo 3.: Türklerin Güvenlik İhtiyaçlarını Giderebilmek İçin Başvurmaları Gereken Stratejileri ve Amaçları.

TÜRKLER	
İHTİYAÇ	<i>Güvenlik</i>
AMAÇLAR	<ul style="list-style-type: none"> - Türkiye'nin birlik ve bütünlüğünün sağlanması, - Türkiye'de güvenliğin sağlanması, -Türkiye'de pozitif bir barışın içinde yaşanılmasının sağlanması, - PKK'nin silahsızlanmasının ve dağdan inmesinin sağlanması, -Kürtlerin ihtiyacı ile empati kurabilmek, -Kürtlerle bütünleşebilmek,
STRATEJİLER	<ul style="list-style-type: none"> - Devlet, Türk ulusu yerine 'Türkiyelilik üzerine inşa edilmeli, - Kürtlerin bütün kimlik ihtiyaçlarının şiddetsizlik ön koşulu sunulmadan giderilmesi için uzun vadeli ve pozitif barışla sonuçlanacak bir yol haritasının belirlenmesi, - 'iyi' Kürt/ 'kötü' Kürt ayrımı yapılmaksızın bütün Kürtlerin bir kabul edilip 'potansiyel suçlu' olarak görülmemesi (Eğer kimlik ihtiyaçları karşılandığı halde PKK saldırılarına devam ederse, o ayrımı Kürtler zaten kendileri yapacaktır)

	<ul style="list-style-type: none"> - Kürtlerin siyasetle seslerini duyurabilmelerinin önündeki engellerin kaldırılması, (legal siyasette engellenen her ses illegal siyasetle daha güçlü olarak ortaya çıkmaktadır) - Her fırsatta Kürtlere yaşadıkları acı tecrübeleri sormak ve kendi tecrübelerini ve hislerini anlatmak, - 2013-2015 yılları arasında devam eden Çözüm Sürecini yeniden başlatmak ve aynı masada yeniden oturarak müzakerelere başlamak (Alpay, 2015; Aktaş, 2014, Çandar, 2011)
--	---

Tablo 4.: Kürtlerin Kimlik İhtiyaçlarını Gidermeleri İçin Uygulamaları Gereken Stratejiler ve Amaçları.

KÜRTLER	
İHTİYAÇ	Kimlik
AMAÇ	<ul style="list-style-type: none"> - Kürt olarak var olabilmek, - Türkiye devletinin bir parçası olarak hareket edebilmek, - Türklerin ihtiyacı ile empati kurabilmek, - Türklerle bütünleşebilmek,
STRATEJİ	<ul style="list-style-type: none"> - Legal yollarla seslerini duyurabilmek, -Kendi kimlik ihtiyaçları giderildikçe PKK'nin Türkiye'de silah bırakması için baskı uygulamak; -PKK bunu kabul etmezse kendi kimlik ihtiyaçları giderildikten sonra, PKK'yi karşılına almayı göze alarak Türkiye'nin güvenliği ve pozitif barış içinde yaşayabilmek için PKK'ye karşı çıkmak, - Türklerle her fırsatta Kürt olmalarından dolayı karşılaştıkları acı tecrübeleri paylaşmak ve onlara kendilerinin hislerini sormak, - Yeniden çözüm sürecinin başlaması için ulusal ve uluslararası alanda propaganda yapmak.

SONUÇ

Bu çalışma, Türkiye'deki Kürt sorununun kaynağının tarafların ihtiyaçlarını giderme kaygısından ortaya çıktığını ve tarafların çıkarların aksine pazarlık konusu yapılamayacak olan ihtiyaçlarının giderilmesi ile çözülebileceğini anlatmaya çalışmaktadır. Çalışmanın temel argümanı İT'nin Kürt sorununun, Türklerin güvenlik ve Kürtlerin de kimlik ihtiyaçları bağlamında ortaya çıktığı ve tarafların amaçlarına ulaşmak için başvurdukları yanlış stratejilerin çatışmaya kaynaklık ettiği.

Çalışmada, İT'nin Kürt sorununun hem ortaya çıkış kaynağını açıklayabildiği hem de çözüm yöntemleri sunabildiği gösterilmektedir. Bu amaçla, öncelikler tarafların ihtiyaçlarını gidermek için günümüze kadar uyguladıkları stratejiler ve amaçları matrislerle gösterilip tarafların, ihtiyaçlarının neler olduğu ve bu ihtiyaçları hangi hislerle gidermeye çalıştıkları incelenmiştir. Türkiye'deki çatışma İT temelinde incelendiğinde, aslında bunun belirtildiği gibi düşük-yoğunluklu bir çatışma değil; Kürtlerin Türklerin politikalarını kendi kimliklerine yönelik, Türklerin de Kürtlerin PKK'ye destek vermesini güvenliklerine yönelik tehdit olarak algıladıkları ve tarafların karşılıklı bu tehdit algılamalarının oluşturduğu atmosferinde yüksek-yoğunluklu bir çatışma ortamı olduğu görülmektedir. Bu yüksek yoğunluklu çatışma ortamında, çatışma çözüm süreci olarak tarafların birbirlerini tamamen ret ettikleri ilkel çatışma sürecinden, tarafların birbirlerinin varlıklarını kabul ettikleri; ama birbirlerine hala

güvenmedikleri için çözüm için diyalog sürecinin başlatılmadığı birlikte var olma aşamasında bulunmaktadır.

Çalışmanın devamında tarafların ihtiyaçlarını giderme yöntemi olarak nasıl birbirlerini, özellikle medya aracılığıyla, şeytanlaştırdıkları ve böylece oluşan kutuplaşma ile tarafların önyargılarından dolayı empati kuramadıkları gösterilmeye çalışılmıştır. Her iki tarafında medyasının yarattığı 'biz' ve 'öteki' ayrıştırması ile eskiden sadece Türk devleti ile Kürt halkı arasında olan çatışma artık Türk halkının da devletin propagandalarından etkilenilmesi ile çatışmaya taraf olması ile Türk devleti, Türk halkı, Kürt halkı ve PKK arasında bir çatışmaya dönüşmüştür. Tarafların amaçlarına ulaşmak için başvurdukları yanlış stratejilerin çatışmanın kaynağını oluşturmakla kalmayıp aynı zamanda karşılıklı olarak şiddet sarmalının oluşmasına neden oldukları görülmüştür.

Çalışmada Kürt tarafının güvenlik ve Türk tarafının kimlik ihtiyaçlarının birlikte giderilip giderilmeyeceği sorgulanıp yapılan görüşmelerdeki veriler ve İİT'nin açıklamaları temelinde bunların birlikte giderilebileceği iddia edilmiştir. Her iki tarafında ihtiyaçlarının birlikte giderilebileceği savının desteklemesi için insan ihtiyaçları teorisyenlerinin geliştirdikleri çatışmaları çözme yöntemleri olarak enteraktif çalıştaylar, aşarak dönüştürme (transcendence) ve şiddetsiz iletişim yöntemleri incelenerek bunların Kürt çatışmasını dönüştürmek için başvurulabilecek yöntemler olabileceği tartışılmıştır.

Çalışmada, on yıllardır güvenlik perspektifinden, yani sadece Türk tarafının perspektifinden, bakılan ve çözüme kavuşmak bir yana her geçen gün toplumu daha da çok kutuplaştıran yöntemin değiştirilmesi gerektiği fikri aktarılmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda da alternatif ve Türkiye'de denenmemiş bir perspektif olarak İİT'ne başvurularak çatışmanın hem kaynağının anlaşılabilmesi hem de her iki tarafın da pazarlık konusu yapılamayacak ihtiyaçlarını giderebileceği için nihai bir çözüme kavuşulmasının sağlanacağı tezi ileri sürülmektedir.

KAYNAKÇA

Aktaş Murat (Der). (2014). *Çatışma Çözümleri ve Barış*, İletişim Yay.

Akın Rojin Canan, Danışman Funda (2011) *Bildiğin Gibi Değil: 90'larda Güneydoğu'da Çocuk Olmak*, İstanbul: Metis Yayınları

Aktan Hamza (2012). *Kürt Vatandaş*, İstanbul: İletişim Yayınları.

Alpay Necmiye ve Tahmaz Hakan (2015). *Barış Açısını Savunmak: Çözüm Süreci'nde Ne Oldu?* Metis Yay.

"Açlık Grevleri Sona Erdi", Aljazeera, 19 Kasım 2012:

<http://www.aljazeera.com.tr/haber/aclik-grevleri-sona-erdi> (e.t. 19/11/2012)

Botcharova Olga(1993), "Justice or Forgiveness? In Search of A Solution", *Cardozo Journal of Conflict Resolution*. Vol.8:623.

Burton John (1990a). *Conflict: Resolution and Provention*. Londra: Macmilan Press.

Burton John W. (1988b). "Human Needs Versus Societal Needs", Roager A. Coate ve Jerel A. Rosati(der.) *The Power of Human Needs in World Society*, Londra: Lynne Rynner, 34-58.

- Burton John W. (1988c). "Conflict Resolution as a Function of Human Needs", Roager A. Coate ve Jerel A. Rosati(der.) *The Power of Human Needs in World Society*, Londra: Lynne Rynner, 187-204.
- Çandar Cengiz (2011). 'Dağdan İniş: PKK Nasıl Silah Bırakır? Kürt Sorununun Şiddetten Arındırılması'. TESEV Haziran 2011 Raporu.
- Çayır Kenan (2010). "Yeni Bir 'Biz' Anlayışını Geliştirme Yolunda Eğitim, Ders Kitapları ve Okullar", *Eğitim Çatışma ve Toplumsal Barış: Türkiye'den ve Dünyadan Örnekler*, İstanbul: Tarih Vakfı, 25-37.
- Düzel Neşe (2012). *Silinmek İstenen Bir Hafızanın Peşinde: Kürtler Konuşuyor*. Selis Kitaplar. İstanbul.
- Ersanlı Büşra, Özdoğan Günay Göksu (2012). 'Kürtlerin Türkiye'de Yakın Dönem Siyasi Temsiliyet ve Katılım Mücadeleleri', (der) Büşra Ersanlı ve ark. *Türkiye Siyasetinde Kürtler: Direniş, Hak Arayışı, Katılım*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Galtung Johan (2012) *Çatışmaları Aşarak Dönüştürmek*, (Çev. Havva Kök), Ankara: USAK Yayınları.
- Galtung Johan (1988). 'International Development in Human Perspective', Roager A. Coate ve Jerel A. Rosati(der.) *The Power of Human Needs in World Society*, Londra: Lynne Rynner, 128-159.
- Huitt W. (2012). "Maslow's Hierarchy of Needs", *Educational Psychology Interactive*. Voldosta, GA:Voldosta State University. <http://www.edpsycinteractive.org/topics/conation/maslow.html> E.T. 03/10/2012
- Kelman Herbert A. (1990). "Applying a Human NeedsperspectivetothethePractice of Conflict Resolution: TheIsraeli-Palestenian Case", John W. Burton(der.) *Conflict: Human NeedsTheory*, London: MacmillianPress, 283-297.
- Kirişçi Kemal, Winrow Gareth M. (1997). *Kürt Sorunu: Kökeni ve Gelişimi*. (Çev. Ahmet Fethi) İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Lederach, John Paul. (1997) *Building Peace: Sustainable Reconciliation in Divided Societies*. Washington DC: United States Institute for Peace.
- Marcus Aliza (2010). *Kan ve İnanç: PKK ve Kürt Hareketi*, (Çev. Ayten Alkan), İstanbul: İletişim Yayınları.
- Maslow Abraham (1943a). "Preface to Motivation Theory", *Psychomatic Medicine*, January 1 1943, Vol.5, No.1, 85-92.
- Maslow Abraham (1943b. "A Theory of Human Motivation", *Psychological Review*, 50, 370-396.
- Matur Bejan (2011). *Dağın Ardına Bakmak*, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Nudler Oscar (1990a). "Human Needs: A sophisticated Holistic Approach", Katrin Lederer, Johan Galtung, David Antal (Der.) *Human Needs : A Contribution to the Current Debate*, Boston: Oelgeschlager, Gunn& Hain; Königstein: Verlag Anton Hain Meisenheim GmbH.
- Nudler Oscar (1990b). "On Conflicts and Metaphors: Toward an Extended Rationality", John W. Burton(der.) *Conflict: Human Needs Theory, London: Macmilian Press, 1990, 177-201*.
- "Ohal 3 Ay Daha Uzatıldı", Evrensel, Ocak 2017
<https://www.evrensel.net/haber/302476/ohal-3-ay-daha-uzatildi> (e.t. 10/01/2017).
- "34 Kişi Öldü", Cumhuriyet Gazetesi, 28 Aralık 2013,
http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/23487/34_kisi_oldu_bir_onbasi_bile_gorevden_alinmadi.html
(e.t. 20/12/2016)
- Oran Baskın (2014). *Kürt Barışında Batı Cephesi: Ben Ege'de Akilken...* İletişim Yay.
- Özçelik Sezai (2006), "Theories, Practises, and Research in Conflict Resolution and Low-intensity Conflicts: The Kurdish Conflict in Turkey", *The Journal of Conflict Studies*, Winter 2006, 133-153.

- Sancar Mithat (2010). "Eğitim, Çatışma ve Geçmişle Yüzleşme: Genel Bir Değerlendirme", *Eğitim Çatışma ve Toplumsal Barış: Türkiye'den ve Dünyadan Örnekler*, İstanbul: Tarih Vakfı, 125-134.
- Sites Paul (1990). "Needs as Analogues of Emotions", John W. Burton (der.) *Conflict: Human Needs Theory*, London: Macmillian Press, 7-34.
- Staub Ervin (1990). "The Roots of Evil: Social Conditions, Culture, Personality, and Basic Human Needs", *Personality and Social Psychology Review*. Vol. 3, 179-192.
- Uçarlar Nesrin (2012). 'Kürtçe'nin Direnişi ve Siyasalın Geri Dönüşü' (der) Büşra Ersanlı ve ark. *Türkiye Siyasetinde Kürtler: Direniş, Hak Arayışı ve Katılım*. İletişim Yayınları. İstanbul. (251-297)
- Yavuz M. Hakan ve Özcan Nihat Ali (2006). "The Kurdish Question and Turkey's Justice and Development Party", *Middle East Policy*, Vol XVIII, No 1. Spring.
- Yayman Hüseyin (2011). *Türkiye'nin Kürt Sorunu Hafızası*, Doğan Kitap. İstanbul.
- Yeğen Mesut (2011). *Son Kürt İsyanı*, İletişim Yayınları. İstanbul.